

Delprojekt Inomhusmiljö

Rapport om resultat av enkät till miljökontoren i länet om

- tillsynskampanjen Inomhusmiljö 2002, samt**
- tillsyn och inomhusmiljöarbete i övrigt i kommunen**

Delprojekt Inomhusmiljö
Rapport om resultat av enkät till miljökontoren i länet om
- tillsynskampanjen Inomhusmiljö 2002, samt
- tillsyn och inomhusmiljöarbete i övrigt i kommunen

Denna rapport har tagits fram av Miljösamverkansprojektgruppen Inomhusmiljö hösten 2003-januari 2004. Slutlig redigering och sammanställning av materialet har projektledare Lasse Lind ansvarat för, i samråd med övriga i projektgruppen. Följande har deltagit i projektgruppen 2003:

Anders Fransson, Miljö- och hälsoskyddskontoret Lysekils kommun

Gudrun Törnström, Länsstyrelsens miljöskyddsenhet

Ingmarie Englund, Miljöförvaltningen Göteborgsstad

Jan-Erik Andersson/Per-Eric Sellman Lokalförsörjningsförvaltningen, Göteborgsstad

Karin Kjellberg, Miljö- och hälsoskyddskontoret Skövde kommun

Lasse Lind, projektledare Miljösamverkan Västra Götaland

Norman Weber, Västfastigheter

Olof Johansson, Arbetsmiljöinspektionen

Sten-Axel Wikenstedt, Västra Götalandsregionen Folkhälsoenhet

Bakgrund	5
Enkätens genomförande och syfte	6
Sammanfattning av enkätresultatet	6
Projektgruppens bedömning och slutsatser	8

Bilaga

Enkäten. Sammanställning av svar, med korta kommentarer till några svar

Vilka kommuner har besvarat enkäten	2
Del A Tillsynskampanjen Inomhusmiljö 2002	3
Vad man gjort och vad man planerar	4
Omdöme om handledning, upptaksmöten m.m.	6
Hur man inspekterat	7
Uppfattning om systemtillsyn på skolor och förskolor	8
Hur har VU upplevt denna tillsyn?	11
Allergiundersökningens resultat som underlag för prioritering	12
Hur är egenkontrollen?	13
Om bristfällig egenkontroll, viktigast för att få en förbättring?	15
Inspektionsresultat i övrigt	16
Uppföljning av tillsynsbesöken	18
Del B Inomhusmiljö och tillsyn i kommunen	19
Miljösamverkans Inomhusmiljö, handledning (1999)	20
Samråd och samverkan inom kommunen i inomhusmiljöfrågor	22
Samråd och samverkan med Arbetsmiljöinspektionen	25
Andra hjälpmedel än Miljösamverkans handledningar?	27
Andel inspekterat 1 jan 1999 - 1 maj 2003	29
Egen bedömning av tillsynen 1 jan 1999 - 1 maj 2003	30
Tillsynens inriktning	32
Miljösamverkans dokument Vårdlokaler (2002)	33
Allergiundersökningen av skolorna i länet	35
Tillsyn av permanentbostäder	36
Hur tas resultaten av tillsynen om hand	37
Positiva exempel	39
Sammanfattande omdöme om inomhusmiljö och kontroll i kommunen	40
Eventuella önskemål om nya insatser genom Miljösamverkan Västra Götaland för stöd till inomhusmiljöarbetet	43
Eventuella önskemål om behov av insatser från SoS el. andra centrala myndigheter	44

Bakgrund

Inomhusmiljö har drivits som ett delprojekt inom ramen för Miljösamverkan Västra Götaland ända sedan starten halvårsskiftet 1999.

Redan innan dess, under motsvarande projektsamarbete i f.d. Älvsborgs län fanns inomhusmiljö också på programmet.

Arbetet har bedrivits mot bakgrunden av att inomhusmiljö är en viktig hälsoskyddsfråga, och att Socialstyrelsen uppmärksammat att kommunernas miljökontors tillsyn över inomhusmiljön i stor utsträckning varit otillräcklig.

Behov av stöd för tillsynen har alltså funnits.

Miljösamverkan, inklusive de tidigare projekten i Älvsborg, har försökt ge sådant stöd genom en rad olika insatser.

Här är de viktigaste, i stort sett i kronologisk ordning:

- En checklista för tillsyn av skolor och förskolor
- En kurs "Att undersöka innemiljö".
- Samråd med dåvarande Yrkesinspektionen (numera Arbetsmiljöinspektionen), om informationsutbyte m.m.
- "Inomhusmiljö - handledning", ett dokument med fyra delar A-D till stöd för kommunernas inomhusmiljöarbete. **A:** Tillsynshandledning innemiljö bostäder. Riktat sig enbart till miljökontoren. **B:** Hantering av innemiljöfrågor i skolor, förskolor och andra lokaler. Riktat sig till miljökontoren, verksamhetsutövare (t.ex. skolförvaltningar och dagisföreståndare) och förvaltare/fastighetsägare. **C:** Undersökning av innemiljö. Metoder och jämförelsevärden. **D:** Kortfattad redovisning av lagstiftning om inomhusmiljö.
- Informationsmöten på fyra orter i länet för kommunernas fastighetsförvaltare och verksamhetsutövare (skola, förskola) om innemiljö, lagstiftningens krav på bl.a. egenkontroll, och rekommendationerna i Inomhusmiljö-handledning om att bl.a. bilda samrådsgrupper i kommunerna för att klara av innemiljöarbetet.
- En kursdag om inomhusmiljö och hälsa.
- En ny handledning "Inomhusmiljö 2002 - Handledning för tillsyn av skolor och förskolor", denna är ett komplement till den tidigare, alltså aktuella "Inomhusmiljö - handledning", med mer konkret vägledning för just den tillsyn som titeln anger. Verksamhetsutövarnas egenkontroll betonas, och tillsyn i form av systeminspektion betonas.
- Ett dokument om vårdlokaler: "Vårdlokaler - Information till stöd för miljökontorens tillsyn."
- En tillsynskampanj för miljökontoren av skolor och förskolor, med "Inomhusmiljö 2002" som redskap. Tillsynskampanjen bedrevs hösten 2002 till våren 2003.

De olika insatserna har diskuterats och planlagts i Miljösamverkans Projektgrupp inomhusmiljö. I projektgruppen medverkar representanter för Länsstyrelsen, miljökontor, Arbetsmiljöinspektionen, Regionens folkhälsoenhet och förvaltare, samt Miljösamverkans projektledare.

För att utvärdera det arbete som gjorts hittills, och få underlag för eventuella nya insatser, beslutade projektgruppen genomföra den enkät som resten av denna rapport handlar om.

Enkätens genomförande och syfte

Enkäten syftade till att dels utvärdera handledningen och tillsynskampanjen Inomhusmiljö 2002, dels till att få en beskrivning av inomhusmiljö och tillsyn i länets kommuner. Någon sådan sammanställning har inte tidigare gjorts, men är nödvändig både för att kunna bedöma nyttan av de insatser som Miljösamverkan hittills gjort beträffande inomhusmiljö, där Inomhusmiljö 2002 bara är ett inslag, och för att se vilket behov av insatser och vägledning det kan finnas framöver.

Enkäten har genomförts under våren 2003, efter det tillsynskampanjen avseende skolor och förskolor avslutats.

Enkäten har skickats med mejl till Miljösamverkans kontaktpersoner på miljökontoren, och även lagts ut på Miljösamverkans webbplats, www.vgregion.se/miljo/miljosamverkan. Där finns enkäten fortfarande att granska, för den som vill ta del av hur den såg ut.

Del A i enkäten rör enbart denna tillsynskampanj (Inomhusmiljö 2002), medan del B rör inomhusmiljöarbetet i stort, vad miljökontoren vet om inomhusmiljön i kommunen, vilka insatser de gjort, och vilken nytta de haft av Miljösamverkans material.

Eftersom bara ca hälften av kommunerna besvarade enkäten före sommaren 2003, beslutade projektgruppen förlänga svarstiden för del B till 15 oktober 2003.

Sammanfattning av enkätresultatet

Detaljerad redovisning av resultaten finns i bilagan "Enkäten, sammanställning över svar, och med korta kommentarer till vissa svar".

Siffror inom parentes (x) nedan hänvisar till frågenumren i enkäten. Frågenumren finns också med i bilagans redovisning av enkätsvaren.

Del A.Handledning och tillsynskampanj skolor och förskolor "Inomhusmiljö 2002"

Tio av länets 49 kommuner deltog i tillsynskampanjen. Nio av dessa tio besvarade enkäten.

- Handledningen, projektets omfattning och angelägenhetsgrad har alla fått höga betyg i enkäten. (4a - 4 j)
- Omdömet om systemtillsyn som metod för tillsyn av skolor och förskolor är också mycket positivt. Det framgår också av svaren att det är viktigt att tillsynen förbereds väl och förankras genom kontakter med ansvariga för verksamheterna, och att många funktioner finns representerade vid inspektionssammanträdena, bl.a. inte bara skola utan också fastighetsansvariga/vaktmästare. (7a - 7i)
- Även verksamhetsutövarna, de inspekterade, har huvudsakligen upplevt systemtillsynen positivt. (8a - 8c)
- Samtidigt finns naturligtvis en del önskemål om förbättringar, bl.a. att checklistan

kan ses över, och att det är önskvärt att kunna ge mer konkret vägledning till vad egenkontrollen bör omfatta på skolor och förskolor.(7j, 8d)

- Verksamheternas egenkontroll (11a - 11b) fick ett ganska lågt betyg, medan fastighetsförvaltarnas egenkontroll (11c) bedömdes som mycket bättre. Det är dock bara 4 av kommunerna som ansett sig kunna svara på frågan om förvaltarnas egenkontroll.
- Av konkreta frågor som granskades i tillsynen fick storstädning samt icke dammsamlade inredning lägst betyg. (13a - 13m)

Del B. Tillsyn och inomhusmiljöarbete i övrigt i kommunen

Svaren fick här grundas både på det som framkommit genom tillsynskampanjen (för de kommuner som deltog i den) och på sådant man känner till eller gjort sedan tidigare. Trettio^a kommuner har besvarat denna del av enkäten.

- Ett ganska högt betyg för Miljösamverkans Inomhusmiljö - handledning från 1999, som också används som ett stöd av de allra flesta miljökontoren (16a - 16b). Bara i ett par fall anger man dock att den också är känd av verksamhetsutövare och förvaltare. (16c)
- Miljösamverkans dokument om Vårdlokaler (klart december 2002) får också positivt omdöme överlag, men det är grundat på få svar. De flesta har ännu inte tittat närmare på det.(23)
- Ömsesidigt bristfällig information mellan Arbetsmiljöinspektionen (AI) och miljökontoren.(18a - 18d)
- I drygt en tredjedel av kommunerna finns en samrådsgrupp för inomhusmiljö.(17a)
- Hälften av miljökontoren anger att de har kontakter med skolhälsovården (via samrådsgruppen, eller på annat sätt). (17c)
- Bedömningen varierar av hur väl samverkan mellan förvaltare och verksamhetsutövare (t.ex. skola/förskola) fungerar, men får ändå så pass högt medelomdöme som 3,4 på en skala 1-5. (17d)
- Under den senaste femårsperioden har i genomsnitt mellan 40 och 50 procent av skolorna och förskolorna i dessa kommuner inspekterats. För andra slags lokaler är andelen mycket lägre.(20)
- Miljökontoren ger i allmänhet ett lågt betyg för omfattningen av sina egna inspektionsinsatser de senaste fem åren, den är långt från tillräcklig anser man.(21)
- Den stora allergiundersökningen av skolor i länet som genomförts de senaste åren är känd av praktiskt taget alla miljökontor. Däremot verkar allergiundersökningens resultat inte ha kommit till användning för exempelvis prioritering av tillsyn. Om detta har inte uttryckligen frågats i enkäten, men praktiskt taget ingen har lämnat någon kommentar i anslutning till den frågan.(24)
- Tillsyn av permanentbostäder sker, med mycket få undantag, endast efter klagomål.(25)
- Okunskap, pengabrist, ointresse, nedprioritering av frågan hos *verksamhetsutövare* och *förvaltare* samt brister i byggprocessen är några av de hinder som anges för en

^a Eftersom Lidköping också svarat för Grästorp omfattar svaren trettiofyra kommuner.

bättre inomhusmiljö (28a). Samtidigt ger några kommuner positiva exempel på bra inomhusmiljöarbete och på samverkan om inomhusmiljö (27).

- Resursbrist (tid, personal) anges som de viktigaste hindren för *miljökontorens* tillsyn av inomhusmiljöfrågor.(28c)

Projektgruppens bedömning och slutsatser

Projektgruppen anser att följande viktigare slutsatser kan dras av enkäten:

- ✓ Innehusmiljöarbetet ligger fortfarande på en för låg nivå, både hos miljökontoren som har tillsynsansvaret och hos dem som ansvarar för inomhusmiljön d.v.s. verksamhetsutövare och förvaltare, kanske dock något bättre hos förvaltarna än hos verksamhetsutövarna.
- ✓ Verksamhetsutövarna lever dåligt upp till sitt ansvar att bedriva en systematisk egenkontroll.
- ✓ Miljösamverkans stöd genom handledningarna som getts ut fungerar. Men det är inte tillräckligt. Det behövs mer aktivt arbete från såväl miljökontor som innehusmiljöansvariga för att de intentioner handledningarna har ska få genomslag.
- ✓ Systemtillsyn som metod för inspektion av skolor och förskolor fungerar och bör rekommenderas. Inte minst för att systemtillsyn är ett bra redskap för att granska och främja verksamheternas egenkontroll.
- ✓ Det är anmärkningsvärt att så pass få börjat med samrådsgrupper, vilket Miljösamverkan länge rekommenderat (vilket bland andra Svenska Kommunförbundet också gjort)
- ✓ Att bara hälften har kontakt med skolhälsovården är också anmärkningsvärt. Det borde i princip vara 100 %.
- ✓ Tillsynsmyndigheterna d.v.s. Arbetsmiljöinspektionen och kommunernas miljö nämnder bör kunna samverka mer.
- ✓ Slutsatser kan överhuvudtaget knappast göras om annat än tillsyn av och inomhusmiljöarbete på skolor och förskolor. Övriga verksamheter för vård, undervisning och omhändertagande har det utövats mycket litet tillsyn över, och när det gäller bostäder sker inspektioner nästan bara efter klagomål.

Behov av fortsatt inomhusmiljöarbete i länet

Av ovanstående framgår att mycket mer arbete behövs. En prioriterad fråga bör vara att verka för att verksamhetsutövarna verkligen tar sitt ansvar för egenkontrollen.

Miljökontoren bör i inomhusmiljöarbetet prioritera insatser som skyndar på den processen. Två viktiga medel för det bör vara samrådsgrupper för inomhusmiljö samt att bedriva tillsyn med systemtillsynsmetodik.

I Miljösamverkans verksamhetsplan för 2004 står också redan inskrivet att beträffande inomhusmiljö så kommer fokus att ligga på egenkontroll på bland annat skolor och förskolor.

Enkäten. Sammanställning av svar, med korta kommentarer till några svar

Anm:

1) I några fall har svar angetts med intervall, t.ex. 1-4, de har när de införts i sammanställningens tabeller gjorts om till ett tal. T.ex. anges svaret 1-4 i tabell med 2,5

2) I många fall förekommer svar "?" eller "-" där en siffra skulle angivits. De har båda i sammanställningen behandlats som inget svar, d.v.s. bara en lucka finns på motsvarande plats i respektive tabell. Svar "0" har naturligtvis införts som "0". Ibland kanske man också med "-" avser "0", men det går inte att veta utan att ta kontakt med svaranden.

Vilka kommuner har besvarat enkäten

Tabell A	Besvarat enkäten
Alla kommuner	
Ale	X
Alingsås	X
Bengtsfors	
Bollebygd	
Borås	
Dals-Ed	X
Essunga	X
Falköping	X
Färgelanda	X
Grästorp (gm Lidköping)	X
Gullspång	
Göteborg	X
Götene	X
Herrljunga	
Hjo	X
Härryda	X
Karlsborg	X
Kungälv	X
Lerum	X
Lidköping	X
Lilla Edet	
Lysekil	X
Mariestad	
Mark	X
Mellerud	X

Munkedal	X
Mölnadal	X
Orust	X
Partille	X
Skara	X
Skövde	X
Sotenäs	X
Stenungsund	X
Strömstad	X
Svenljunga	X
Tanum	
Tibro	X
Tidaholm	X
Tjörn	X
Tranemo	
Trollhättan	X
Töreboda	
Uddevalla	
Ulricehamn	
Vara	X
Vårgårda	X
Vänersborg	
Åmål	X
Öckerö	
Kommuner som svarat	35
Alla kommuner	49

Allmänna kommentarer m.m. som lämnats i anslutning till enkätsvar eller på annat sätt

- Ny personal m.m. har gjort att vi inte kunnat sätta oss in i och prioritera detta som önskat (Ale, som därför bara kunnat lämna en knapphändigt ifylld enkät)
- Särskild rapport över tillsynen har gjorts av Kungälv. Den bifogades enkätsvaret för kännedom. Uppgifterna i denna sammanställning baseras dock bara på enkätsvaret.
- Bengtsfors har inte besvarat enkäten, meddelat att man inte hinner med det nu, trots att systemtillsynsbesök inomhusmiljö genomförts.
- Tjörn har kort besvarat enkäten med att man inte deltagit i kampanjen, inte besvarat del B och finns därför inte med i följande tabeller

Del A Tillsynskampanjen Inomhusmiljö 2002

Tabell B Vad man gjort och vad man planerar	1 Deltagit	5 Antal inspektioner				2 Antal personveckor	3 Tänker ..		
		skolor	≈ % av alla	förskolor	≈ % av alla		inspektera nu	avvakta utvärderingen	ej inspektera då alla/de flesta nu inspekterats
Bengtsfors	X								
Götene	X	8	100	4	50	4			X
Kungälv	X	19	90-100	61	90-100	10			X
Mölnadal	X			1		<1	X		
Orust	X	10	100	12	100	12			X
Skara	X	5	42			3,5		X	
Skövde	X			40	100	8			X
Stenungsund	X	8	75			4	X		
Strömstad	X	2	22	1		1		X	
Trollhättan	X	10	40	18	30	6	X		
Ale								X	
Alingsås							X		
Dals-Ed								X	
Essunga							X		
Falköping							X		
Göteborg								X	
Hjo								X	
Härryda								X	
Karlsborg								X	
Lerum							X		
Lidköping							X		
Lysekil							X		
Mark								X	
Munkedal							X		
Partille								X	
Sotenäs							X		
Tibro							X		
Tidaholm								X	
Vårgårda									
Ämål									
SUMMA	10	62		137		49,5	12	11	4
	inspektioner totalt	199							

Kommuner som inte alls besvarat enkätens del A, bara del B, finns inte med i tabellen.

Uppgifter om resurser m.m. och varför man *inte* deltagit:

- Hade planerat/förberett att delta, men ... tidsbrist/för många andra ärenden (2, Tibro, Dals-Ed)
- Passade inte in i tidsplaneringen nu / kompetens finns men tiden passade inte (3)
- För lite resurser / hade personalbrist under år 2002. (4)
- Efter personalbrist har nu kontoret en delad tjänst till hälsoskyddet (1)
- Sjukdom (1)
- Fastighetsdiplomeringen enl. vår modell är ett bra verktyg för att säkerställa bra inomhusmiljö i förskolor och skolor. En modell för egenkontroll. (Göteborg)
- Har börjat tillsyn 2003 (info om egenkontroll), under 2004 kan det bli aktuellt med systemtillsyn (Alingsås)

- Gjorde tillsyn av skolor 1999, därefter uppföljning. Handledningen kan komma att användas vid framtida inspektioner av skolor, förskolor (Lerum)
- Deltog ej eftersom vi planerat att genomföra kartläggning av höga ljudnivåer (Lidköping/Gråstorp).
- Kontorets planering är att tillsynen ska ske i vinter 2003/2004 (Sotenäs)
- Gör varje år en fastighetsrond tillsammans med fastighet, skola, skolhälsovård m.fl. Miljösamverkans inomhushandledning 1999 ligger till grund för ronden (Vårgårda)
- Senaste tillsynsprojektet utfördes 1999/2000 i samarbete med Barn- och utbildning, förvaltare m.fl. då alla skolor/förskolor gick igenom (Åmål)

Uppgifter om resurser m.m. och varför man har deltagit

- Prioriterad uppgift (1)
- Övrig tillsyn har fått prioriteras ned under tillsynskampanjerna.(2). Har (delvis) genomförts utanför Miljösamverkans tidsram. Förskolor inspekterades våren 2002, grundskolor åk 1-6 våren 2003. (Kungälv)
- Mycket litet resurser, planerar fler tillsynsbesök, men just nu är detta ej prioriterat (1)
- Har utförts av en handläggare inom ordinarie arbetsuppgifter. Skolorna inspekterades 1995, behöver en ordentlig uppföljning nu (Skövde)

Tabell C Omdöme om handledning, upp-taktsmöten m.m.	4a Upptaktsmöten	4b Handledningen i stort	4c Fungerar tills. m. andra handledningar	4d Steg-för-steg-anvisningarna	4e Checklistan Kontrollrund (bil. 1).	4f Mall för info om tillsynsbesöket (bil 2).	4g Information om egenkontroll (bil. 3)	4h Projektets omfattning.	4i Råd och stöd från projektgruppen.	4j Hur angeläget var projektet
Götene	4	4	4	4	4	4	4	5		5
Kungälv		4	4	3	2	3	2			5
Mölndal	4	4	3	4	4	4	4	3		5
Orust		5	3	4	4	4	4	4		4
Skara	4	4	4	4	3	3	4	4		5
Skövde		5	5	3	4	3	3	2	4	4
Stenungsund	4	4	4	4	3	4	4	5	4	5
Strömstad	4	4	3	4	4	4	4	4		5
Trollhättan	3	4	4	4	4	4	3	4		5
<u>Ej inspekterat</u>										
Ale										
Alingsås	4									
Dals-Ed	4	5	5	5	5	5	5	4		4
Essunga		4								4
Falköping										
Göteborg		5	3	4	3	3	4			
Hjo										
Härryda										
Karlsborg	4									3
Lerum		5		5	5	5	5			5
Lysekil		5		5	5	5	4	4		5
Mark		4	3	4	4	4	4	1		2
Munkedal	3	4								3
Partille										
Tibro	4							3		5
Tidaholm										4
Åmål		5								5
MEDEL	3,8	4,4	3,8	4,1	3,9	3,9	3,9	3,6	4,0	4,4
Antal svar	11	17	12	14	14	14	14	12	2	19

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Projekten har genomförts utanför Miljösamverkans tidsram (Kungälv)
- Checklista bra. Lämnades ut efter besöket eftersom förvaltningschefen ansåg att skolorna kommit långt med egenkontroll (Götene)
- Bra med begränsad tid - man arbetar mer koncentrerat (Skara)
- Checklistans fält var gråtonade - blir för mörkt vid kopiering! Frågorna om städning bör kompletteras med t.ex. kapprum och toaletter. Behövs inte så många detaljfrågor om inredning. Borde finnas rutor för antal barn och personal på varje avd. "Rumsföreskrifter" tolkas olika, förklaring bredvid skulle hjälpa (Trollhättan)
- I dagsläget svårt få till systemtillsyn ute i skolorna, Rektorema alltför pressade av andra åtaganden. Vår egenkontroll som sker i samarbete med utbildnings- och fastighetsförvaltningarna fungerar i stort bra. Egenkontrollen är politiskt förankrad och accepterad i verksamheterna (Mark)

Tabell D Hur man inspekterat	6a Antal personer som genomförde varje insp.	6b Har andra än miljöinspektörer deltagit? (på "inspektörssidan")	6c Samverkan med annan kommun?	6d Kontakt med AML innan inspektion	6e Förberedelsestid per inspektion, timmar	6f Tiden per inspektion, timmar
Götene	1-2	Nej	Nej	Ja	3-4	5-7
Kungälv	1-2	Nej	Nej	Nej	1-2	1-3
Mölnadal	2			Nej	1	2
Orust	1-2			Nej	2-3	1-3
Skara	2			Ja	5-9	4-5
Skövde	1	Nej	Nej	Ja	2	2
Stenungsund	2	Nej	Nej	Ja	2-4	6-8
Strömstad	2	(arbetsmiljöing.)	Nej	Ja	4	2-3
Trollhättan	2	Nej	Nej	Ja	1-3	2-4

6 g Förankring av tillsyn i förväg	Brev/e-brev med info till VU (skola/förskola)	Kontakter med VU på respektive verksamhet	Info inte bara till VU, också till fastighetsförvaltare	Kontakter på högre nivå (förv. chef, nämnd etc.)	Annat
Götene		X		X	
Kungälv		X	X	X	
Mölnadal		X			
Orust			X		
Skara			X	X	
Skövde	X	X	X	X	
Stenungsund			X	X	Möten med skollärarna och fastighet
Strömstad		X			
Trollhättan		X		X	

	6h Skedde utfrågning/redogörelser vid			6i Gjordes verifierande stickprovskontroller?	6j Gjordes någon insp. med förenklad teknik
	inspektions-sammanträde	planerade intervjuer	både och		
Götene	X			Ja, alltid	Nej
Kungälv	X			Ja, alltid	Nej
Mölnadal	X			Ja, alltid	Nej
Orust ^b					Ja, alla
Skara			X	Ja, inte alltid	Nej
Skövde			X	Ja, alltid	Nej
Stenungsund	X			Ja, alltid	Ja, alla
Strömstad	X			Ja, alltid	Ja, i ett fall
Trollhättan	X			Ja, inte alltid	Ja, alla

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Mycket viktigt att skolorna är väl förberedda och att också ledningen är involverad (Götene)
- Oerhört viktigt med dialog ned ledande funktioner hos verksamhetsutövare och fastighet (Kungälv)
- Skickade först bara info till rektor, som vidarebefordrade till förvaltningschefer. Ledde till överenskommelser om vilka som skulle närvara vid inspektionerna. Hade gått smidigare om alla fått samma info från början (Skara)
- I regel väl förberedda rektorer vid inspektionen. Förankring viktigast av allt! (Skövde)

^b Inspektionerna gjordes inte med systemtillsynsmetodik, checklistan användes som stöd för traditionella inspektioner

Tabell E Uppfattning om systemtillsyn på skolor och förskolor, mot bakgrund av erfarenheterna från kampanjen	7a Allmänt omdöme om metoden vid tillsyn av dessa verksamheter	7d Inspektionssammansattningsmantråde	7e Intervjuer	7f Verifierande detaljinspektion	7g Att vara två som gör inspektionen
Götene (8s 4f) ^c	5	4		5	4
Kungälv (29s 61f)	5	4	4	4	4
Mölndal (0s 1f)	3	2	2	4	4
Orust (10s 12f)					
Skara (5s 0f)	5	4	4	4	4
Skövde (0s 40f)	5	5	5	5	2
Stenungsund (8s 0f)	4	4	4	5	4
Strömstad (2s 1f)	4	4		4	5
Trollhättan (10s 18f)	4	4		4	3
MEDEL	4,4	3,9	3,8	4,4	3,8
Antal svar	8	8	5	8	8

7b Positiva faktorer att framhålla:	<ul style="list-style-type: none"> • VU väl förberedda (Götene) • Skapar dialog (Kungälv) • Bra överblick av verksamheten (Skara) • Rektor fick upp ögonen för den tekniska miljön, ex ventilation, avfallshantering. Många små fel kunde rättas till direkt, mest beroende på att pedagogisk och teknisk personal fick tillfälle att förstå varandra. Ex tidsstyrning ventilation, tilluftstemp, att inte använda fläktrum som lager för utemöbler och pedagogiskt material (Skövde) • Koncentrerad tillsyn, alla "viktiga" personer närvarande (Stenungsund) • Tydligare ansvar till VU att visa vad de gör (Trollhättan)
7c Negativa faktorer att framhålla:	<ul style="list-style-type: none"> • Tidsbrist (Götene) • Okonkret, kan vara svårt (Kungälv) • Tog litet väl lång tid ibland (Stenungsund) • Svårt att enkelt förklara vad egentillsyn är (Trollhättan)

^c I denna och följande tabeller anges inom parentes efter kommunnamn hur många skolor (s) och förskolor (f) som inspekterades i kampanjen. De uppgifterna härrör från tabell B.

<p>7 h Någon skillnad beroende på vilka VU tagit med sig till inspektionen (vaktmästare, skolsköterska etc.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Viktigt att personal från all verksamhet är närvarande och har tillräckligt tid avsatt. Info om ventilation bristfällig om vaktmästare inte är närvarande (Götene) • Viktigt att fastighetskontoret är med (Kungälv) • I princip samma medverkande vid alla inspektioner. Skolsköterska deltog ej, vilket kanske var synd (Skara) • Samma medverkande vid båda inspektionerna (Strömstad) • Få rektorer hade koll på tekniken. Visste inte mycket om tekniska kontorets egenkontroll på anläggningen. <u>Vaktmästarens deltagande var ovärderligt.</u> Vaktmästarna klagade på byråkrati att fylla i rapporter till tekniska kontoret, men det ingår ju i TK:s egenkontroll och var till mycket stor hjälp vid inspektionen. (Skövde) • Kortare möten när vi var färre, men vi löste en hel del vid sittande bord när många var med (Stenungsund) • Fler personer med ger bättre sammanträde. Förarbetet viktigt (Trollhättan)
<p>7i Någon skillnad på hur metoden fungerar på små respektive stora verksamheter</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vi valde rektorsområden, så alla enheter var medelstora (Götene) • Fungerar bra oavsett verksamhetens storlek - samma frågeställningar överallt. (Skara) • Detaljerad inspektion utförd av en inspektör går bra på förskolor. På större anläggningar (stora skolor) får man nog göra stickprov på de tekniska anläggningarna och kanske vara två inspektörer. (Skövde) • Fungerar bra på större ställen med många elever och många byggnader, då man kan fokusera på bristerna och inte går in på detaljinspektioner överallt. (Stenungsund) • På stora finns mer skriftlig dokumentation, på så sätt lättare att kontrollera (Trollhättan)
<p>7j Viktigast att utveckla i metoden:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rundvandringen blev lätt en djupdykning ner i detaljgranskning. Vi modifierade och hade inspektionssammanträde först (Götene) • Få fram bra konkreta exempel (Kungälv) • Checklistorna behöver utvecklas - somliga frågor upplevdes som konstiga /överflödiga. (Skara) • Kommunikation med alla parter: skolchef, teknisk chef, rektorer, fastighetsförvaltare • Fokusera på deras eget arbete. Kolla skrivna dokument (Trollhättan)

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Önskvärt med en översyn av eventuell samordning av checklistorna med de frågor som tas upp vid det systematiska arbetsmiljöarbetet - så att skolan lätt kan göra allt vid samma tillfälle - dvs en utökad skyddsround. (Skara)

- Eftersom vi bara inspekterade förskolor var medicinsk expert inte med (kontakten med ordinarie distriktsbarnhälsovård var inte så etablerad). Vid inspektioner på skolorna bör skolsköterskan vara med.(Skövde)
- Svårt att bestämma vem som skulle leda inspektionen. För och nackdelar vem man än väljer. Det blev ingen fullständig systemtillsyn mer en grundlig genomgång och info om vad systemtillsyn och egenkontroll är. Vi skulle behöva en enkel, kortfattad beskrivning av vad egenkontroll är och kanske hur man kan väva ihop det med andra kontrollsystem t.ex. för systematisk arbetsmiljökontroll.(Trollhättan)

Tabell F	8a Allmänt omdöme
Hur har VU upplevt denna tillsyn?	
Götene (8s 4f)	5
Kungälv (29s 61f)	4
Mölnadal (0s 1f)	3
Orust (10s 12f, ej systeminspektion)	
Skara (5s 0f)	4
Skövde (0s 40f)	5
Stenungsund (8s 0f)	3
Strömstad (2s 1f)	3
Trollhättan (10s 18f)	3
MEDEL	3,8
Antal svar	8

8b Positivt som VU upplever det:	<ul style="list-style-type: none"> • Ett stöd som kan lyfta fram viktiga frågor (Götene) • Dialogskapande (Kungälv) • Bra med info om miljöbalk/egenkontroll - som rektorerna inte får på annat håll (Skara) • Ordentlig genomgång av inomhusmiljön mm, får kunskap, bildar nätverk (Stenungsund) • Bra info. Kan utnyttja oss (Strömstad) • Att inomhusmiljön/arbetsmiljön kom i fokus. Man tog sig tid...(Trollhättan)
8c Negativt som VU upplever det:	<ul style="list-style-type: none"> • Tidskrävande och vikariefrågor (Götene) • Tar tid, vad händer sedan ... (Kungälv) • Besöken tar tid - flera medverkande från varje skola (Skara) • Kontroll, ännu en sak som de måste "fixa" (Stenungsund) • Kostar pengar, inte viktigt (Strömstad) • Extra arbete, onödigt att lägga tid på, mycket papper (Trollhättan)
8d Viktigast att utveckla/förändra i metodiken enligt VUs önskemål:	<ul style="list-style-type: none"> • Mall för egenkontrollen efterfrågas (Skara) • Mer konkret info om vad vi vill att de ska göra (Trollhättan).

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Vi har känt oss väldigt väl mottagna (Götene)
- Eftersom vi inte har bedrivit systematisk tillsyn inom detta område tidigare krävdes stora informationsinsatser, vilket vi ej insåg från början. Tillsyn vid kommunala verksamheter skiljer sig radikalt från näringslivet. Fler berörda parter behöver informeras (Skara).
- Vi fick litet olika bemötande på olika skolor. Vissa "skolor" är väldigt stressade (Stenungsund).

Tabell G	Ja	Nej
10 Användes allergiundersökningens resultat som underlag för prioritering av tillsynsobjekt		
Götene (8s 4f)	X	
Kungälv (29s 61f)		X
Mölnadal (0s 1f)	X	
Orust (10s 12f)		X
Skara (5s 0f)		X
Skövde (0s 40f)		X
Stenungsund (8s 0f)	X	
Strömstad (2s 1f)	X	
Trollhättan (10s 18f)		X
Antal svar	4	5

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Allergiundersökningen indikerade inte något speciellt objekt att börja med (Götene)
- Skolorna i Skara höll sig inom "normalen" vad gäller allergiförekomst (Skara)
- Skulle ha gjort det om vi inspekterat skolorna, På skolorna skulle vi ha lagt stor vikt på allergi och städning (Skövde)
- Vi valde bort två småskolor som vi uppfattat har bra inomhusklimat. Vi valde även bort gymnasieskolan eftersom den inte är jämförbar med de skolor vi besiktigat.(Stenungsund)
- Allergigruppen valde ut vilken skola som varit dåliga med allergirond (Strömstad)
- För få av våra skolor var med i allergiundersökningen (Trollhättan)

Projektgruppens kommentar: Miljökontoren har nog uppfattat denna fråga lite olika. Att alla tagit del av allergiundersökningens resultat framgår av svaren på fråga 24 (tabell T)

Tabell H Hur är egenkontrollen?	11a VUs egenkontroll	11b Hur är VUs egenkontroll upplagd (fler alternativ kunde kryssas eftersom det kan variera inom kommunen)					11c Fastighetsförvaltarens egenkontroll
		Enl. MB utan koppling till annat	Samordnat med arbetsmiljö	Samordnat med fastighetsrond	Samordnat med kvalitets-/miljöledning	Annat	
Götene (8s 4f)	4		X				
Kungälv (29s 61f)	3		X	X			
Mölnadal (0s 1f)	2					X *)	
Orust (10s 12f)	3		X	X			5
Skara (5s 0f)	4		X	X			4
Skövde (0s 40f)	4		X				5
Stenungsund (8s 0f)	2		X				
Strömstad (2s 1f)	1			X			5
Trollhättan (10s 18f)	1	X	X	X			
MEDEL	2,7						4,8
Antal svar	9	1	7	5	0	1	4

11d Bra exempel	<ul style="list-style-type: none"> Ingen av skolorna hade kommit så långt att den inte kan bli bättre. Arbetet med arbetsmiljöronder och elevengagemang fungerar för det mesta föredömligt (Götene) Bra schema för ventilationskontroll. Vaktmästarnas rapporteringskyldighet till TK om den tekniska kontroll de måste göra. (Skövde) Ekenässkolan i Ödsmål (skickar ut enkäter till alla, sammanställer svaren och avger rapport varje år). (Stenungsund)
------------------------	--

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

Ang. vanliga brister i VUs egenkontroll:

- Ansvarsfördelning mellan barn o ungdom, fastighetskontor, kemikaliehantering, skriftliga rutiner (Kungälv)
- *) Städschema enda nedskrivna rutinen (Mölnadal)
- Dålig dokumentation av ansvar för miljö- och hälsoskyddsfrågor samt brist på kemikalieförteckning (Orust)
- Dokumenterade rutiner saknas, men kontroll sker oftast. (Skara)
- Hyfsade rutiner för felanmälan, men många gånger påstår TK att de skulle åtgärdat problemet om de fått veta det. Samt naturligtvis en pengafråga. Ekonomiska resurser saknas för större renoveringar, mycket lappande och lagande. Ganska mycket klagomål på ofräscha material (fula, slitna material). Estetisk psykologisk faktor som dock MHK inte tog hänsyn till. (Skövde)
- De flesta har ingen egenkontroll enligt miljöbalken. Några skolor hade dock integrerat inomhusmiljö och allergirond med arbetsmiljöarbetet. Enkäter till barn, föräldrar och anställda (Stenungsund)
- De vet ej vad egenkontroll är. De har så mycket annat och tycker miljö är lågprioriterat (Strömstad)
- Inga skrivna rutiner för städning, underhåll, tillsyn, klagomålshantering. Kemikalieförteckning saknas. Städningen ofta bristfällig (Trollhättan)

Ang. samordning med andra kontroller:

- Stor kunskapsbrist vad gäller miljöbalkens krav på egenkontroll. Vissa frågor tangeras i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Ibland samordnat med, vanligen dock fristående från (tekniska kontorets) fastighetsrond. OVK m fl kontroller beställs eller utförs av tekniska kontoret.(Skara)
- Svårt få skolkontoret att förstå miljöbalkens innebörd. De är fast i arbetsmiljölagstiftningen (Skövde)
- Samordnat med fastighetsrond och arbetsmiljö, ej kopplat till yttre miljö (Strömstad)

Ang. vanliga brister i fastighetsförvaltarens egenkontroll:

- OVK har kontrollerats i efterhand, efter att en skola trodde allt var OK, men så visade det sig inte vara. Problem med varmvatten var kända men inte åtgärdade (Götene)
- Skriftliga rutiner av drift, och störningar, återkoppling till VU? Ansvarsfördelning?(Kungälv)
- OVK ej utförd vartannat år och uppföljning ej gjord inom 6 månader. Dokumenterad ansvarsfördelning saknas - alla vet vad de skall göra ändå.(Skara)
- Ligger lite efter i OVK, men försöker hålla tvåårsintervall. Utlovade stickprov av ventilationsmätningar i samband med OVK i lokalerna har inte alltid utförts, ingen koppling till lokalens personbelastning. Ganska dålig koll på varmvattnet, saknas termometrar. (Skövde)

Allmänt:

- VU har dålig insyn i den tekniska sidan av verksamheten, och även i städfrågorna (Götene)
- Skolan har litat på att fastighetsförvaltaren (= tekniska kontoret) sköter egenkontrollen vad gäller lokalerna - dvs de fysiska kontrollerna. (Städning beställs av varje rektor för sig - och utförs av tekniska kontoret. Många av de hälsorelaterade frågorna/klagomålen fångas upp omedelbart eller vid de årliga skydds ronderna).(Skara)
- Skolkontoret har just infört kvartalsvis rapporteringskrav av rektorerna om vissa hälsoparametrar. Ska årsvis redovisas av skolkontoret. Ingen utvärdering finns än (Skövde)

Tabell I 12 Om bristfällig egenkontroll, viktigast för att få en förbättring? (högst två fick kryssas)	Att verksamheterna inför miljöledning, miljödiplomering el. motsv.	Information från t.ex. miljökontor, Lst, SoS, Boverket, Skolverket, SK	Inspektioner	Samrådsgrupp för inommiljöskapas	Annat
Götene (8s 4f)			X	X	
Kungälv (29s 61f)		X		X	
Mölnadal (0s 1f)		X	X		
Orust (10s 12f)		X			
Skara (5s 0f)		X	X		
Skövde (0s 40f)			X	X	
Stenungsund (8s 0f)				X	X *)
Strömstad (2s 1f)			X	X	
Trollhättan (10s 18f)		X	X		
Antal	0	5	6	5	1

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Samrådsgruppens arbete måste implementeras och följas upp annars är det bara en papperstiger (Götene)
- För att få en i praktiken fungerande egenkontroll känns det angeläget att den samordnas med det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt Arbetsmiljölagen. Enkelt med en gemensam mall för allt ! (Skara)
- *) Tid för att arbeta med frågan (Stenungsund)

Tabell J 13 Inspektionsresultat i övrigt	a/ Samarbetet mellan skola/förskola och fastighetsförvaltare	b/ Energibesparing, sopsortering och andra hushållningsfrågor	c/ Utomhusmiljön	d/ Hygienisk standard i gemensamma utrymmen (toaletter, korridorer etc.)	e/ Storstädning	f/ Städning i övrigt
Götene (8s 4f)	3	4	4	4	4	4
Kungälv (29s 61f)	3	3	3	3	1	2,5
Mölnadal (0s 1f)	3	3	4	4	3	4
Orust (10s 12f)	4	4	3	3	1	2,5
Skara (5s 0f)	4	3	4	4	3	
Skövde (0s 40f)	4	3	3	4		3
Stenungsund (8s 0f)	2	2	3	3	2	3
Strömstad (2s 1f)	4	3	4	4	4	5
Trollhättan (10s 18f)	3	3	3	3	3	3
MEDEL	3,3	3,1	3,4	3,6	2,6	3,4
Antal svar	9	9	9	9	8	8

	g/ Icke dammsamlande inredning i form av slutna skåp etc	h/ Inredning och material i övrigt (städbarhet, allergisk etc.)	i/ Buller och akustik	j/ Inomhusklimat och ventilation/ luftkvalitet	k/ Vattenskador, fukt, mögel	l/ Belysning och dagsljus	m/ Personbelastning
Götene (8s 4f)	3	3	4	2	4	3	4
Kungälv (29s 61f)	1	2	2,5	3	3	4	1,5
Mölnadal (0s 1f)	3	4	3	3	4	4	4
Orust (10s 12f)	3	3	3	3	3	4	2,5
Skara (5s 0f)			3	4			
Skövde (0s 40f)	1,5	2	2	4	4	4	3
Stenungsund (8s 0f)	2	2	3	3	2	4	1
Strömstad (2s 1f)	3	3	3	4	4	3	4
Trollhättan (10s 18f)	2	4	3	3	4	4	3
MEDEL	2,3	2,9	2,9	3,2	3,5	3,8	2,9
Antal svar	8	8	9	9	8	8	8

Några kommentarer/uppglysningar (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

a/ Samarbetet

- Bättre kommunikation mellan förvaltningarna behövs (Götene)
- Dokumentation saknas (Skara)
- Fungerar vid enkla fel, men dyrare brister är svåra att få åtgärdade (Stenungsund)
- Mycket olika (Trollhättan)

b/ Energibesparing etc

- Arbete pågår (Skara)
- Energibesparing 2, sopsortering 4 (Skövde)
- Ingen arbetar med detta aktivt (Stenungsund)

c/ Utomhusmiljön

- Eleverna stort inflytande (Götene)
- Varierar mellan skolorna (Stenungsund)

d/ Hygienisk standard

- En del skolor behöver rustas upp (Stenungsund)

e/ Storstädning

- 1 gång om året (Götene)
- 2-3 arbetsdagar per år. Skolorna efterfrågade vad som ingår och vad som måste beställas (Skara)
- 1 gång / år. Tvättning gardiner skolor kan vara "aldrig". På förskolor sker byte och tvättning oftast till jul och sommar.(Skövde)
- Enligt avtal görs det inte. Vissa skolor försöker man ändå 1 ggr/år (Stenungsund)
- ! gång/år. Stort problem med gardiner, dessa tvättas inte, ingen har ansvar (Strömstad)

f/ Städning i övrigt

- Dagligen/varannan dag (Götene)
- Mycket olika (Trollhättan)

g/ Icke dammsamlade inredning

- förskolor 1, skolor 2 (Skövde)
- Varierar mycket mellan klassrum. Om fritids + skola ihop sämre (Stenungsund)

h/ Inredning och material i övrigt

i/ Buller och akustik

- Skolorna arbetar aktivt med bullerfrågorna (Götene)
- Matsalar generellt 1 (Stenungsund)

j/ Inomhusklimat och ventilation/ luftkvalitet

- Varierar mellan skolor och olika sorts byggnader (Stenungsund)

k/ Vattenskador, fukt, mögel

- Mögel snabbt åtgärdat men läckande tak svårare att få åtgärdat (Götene)
- Fukt i krypgrunder vanligt (Stenungsund)

l/ Belysning och dagsljus

- Varierande, många lokaler har dåligt med direkt dagsljus från fönster (Götene)

m/ Personbelastning

- Verksamheten är på många ställen trångbodda (Götene)
- Trångt (Stenungsund)

Annat:

- Modulbyggnader 2: Dålig ljudisolering, värme/kyla, ventilation (Stenungsund)

Tabell K 14-15 Uppföljning av tillsynsbesöken X = ja Siffra = ja, antal	Råd, rekommendationer etc., muntligt	Råd, rekommendationer etc., skriftlig	Förelägganden	Vitesförelägganden	Åtalsanmälningar	Miljö-sanktionsavgifter
Götene (8s 4f)	X	X				
Kungälv (29s 61f)	X	X				
Mölndal (0s 1f)	X	X				
Orust (10s 12f)		X				
Skara (5s 0f)		X				
Skövde (0s 40f)		X				
Stenungsund (8s 0f)		8				
Strömstad (2s 1f)		2				
Trollhättan (10s 18f)		X	X			

Kommentarer och beskrivningar:

- Vi föredrar att påverka genom att föra diskussioner med verksamhetsutövarna och fastighetsansvariga. Vi kommer dock naturligtvis att följa upp vad som händer och vara redo att ta till tvångsmedel.
- OVK, tekniska
- Varmvatten, risk för legionella, tekniska (Götene)
- Arbete pågår med att skriva utkast till inspektionsmeddelande. Dessa ska skickas för påseende till respektive skola. Efter att eventuella synpunkter arbetats in skickas det definitiva inspektionsmeddelandet. (Skara)
- Prioriteringslista. Gjord av MHK men i samråd med TKK och SKK. Alla parter överens. Under inventeringens gång (lång period, över ett halvår) hände mycket. När prioriteringslistan beslutades hade vissa åtgärder redan utförts. (Skövde)
- Vi börjar med skriftliga råd och har begärt in tids- och åtgärdsplaner på stora brister. Får vi inte in dessa kommer vi att gå vidare med förelägganden. Lyfter även en del frågor till politikerna. (Stenungsund)

Del B Inomhusmiljö och tillsyn i kommunen

Tabell L Miljösamverkans Inomhusmiljö, handledning (1999)	16a Används den av Miljökontoret som stöd i arbetet med inomhusmiljöfrågor			16b Om ja, nyttan med handledningens del A, B, C respektive D				16c Är den känd av VU och förvaltare?		
	Ja	Nej	Vet ej	A	B	C	D	Ja	Nej	Vet ej
Ale		X								X
Alingsås		X								X
Dals-Ed	X			5	5	4	4	X	X	
Essunga	X			4	4	4	4		X	
Falköping			X							X
Färgelanda	X			4	4	3	2	X		
Göteborg	X			3	3	4	3			X
Götene	X			4	4	4	4			X
Hjo	X			4	3	3	3			X
Härryda	X			3	3	3	2			X
Karlsborg			X							X
Kungälv	X			3	3	5	4		X	
Lerum	X			5	5	5	5		X	
Lidköping/Grästorp	X									X
Lysekil	X			3	4	4	3		X	
Mark	X			5	5	5	5			X
Mellerud	X			3	4	4	4			X
Munkedal	X			4	4	4	4		X	
Mölnadal	X			5	4	5	4			X
Orust	X			3	3	3	4			X
Partille	X			4	4	4	4			X
Skara	X			3	4				X	
Skövde	X				4	4	5		X	
Sotenäs		X								X
Stenungsund	X			4	4	5	5	X		
Strömstad	X			4	4	4	4		X	
Svenljunga	X									X
Tibro	X			5	5	5	5			X
Tidaholm	X			3	3	3	3			X
Trollhättan	X			3	1	4	1			X
Vara	X			3	4	4	4		X	
Vårgårda	X			5	5	3	5	X		
Åmål	X			5	5	5	5			X
MEDEL				3,9	3,9	4,0	3,8			
Antal	28	3	2	25	26	25	25	4	10	20

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Handledningen kommer att användas i samband med inomhusmiljöfrågor (Lidköping)
- Handledningen har ännu inte använts (Sotenäs)

Önskemål om revidering (16d):

- Ja, del A-C (Färgelanda)
- Om en revidering blir aktuell bör det innebära att handledningen 1999 arbetas in i handledningen för tillsynskampanjen 2002. Komplettering vad gäller egenkontrollens utformning. (Lysekil)
- Information om miljödiplomering à la Göteborg (Mark)
- Ge exempel på fortsatta åtgärder/ärendegång om problemen inte avhjälppts efter bostadsklagomål. Se s 8 i handledningen (Svenljunga).
- Checklistan, se svar på tidigare frågor. Kort beskrivning av vad egenkontroll är. (Trollhättan)

Övrigt:

- Handledningen känd av fastighetsavdelning, inte av övriga (Dals-Ed)
- Svaret "vet ej" grundar sig på att vår hälsoskyddsinspektör slutat sin tjänst och att jag inte känner till i vilken utsträckning hon använde den i sitt tillsynsarbete. Den används dock som uppslagsbok av oss övriga. (Falköping)
- Handledningen bra stöd för många inspektörer, inte minst de nya. Har nog ett särskilt värde i små kommuner där man inte har så många erfarna kollegor att fråga kanske (Göteborg)
- Checklistorna för; bostadsklagomål och skola/förskolainspektioner används i förekommande fall- i övrigt inget. ("Lathunden" finns ju - som dessutom är tryckt senare och innehåller det mesta av gräns/riktvärden mm). (Skara)
- Har delgivit TK och SKK handledningen, men fortfarande är inställningen att den mest är för MHK. (Skövde)

Tabell M Samråd och samverkan in- om kommunen i innemiljöfrågor	17a Finns samrådsgrupp för inommiljö			17b Om ja vilka är repre- senterade i gruppen	17c Har miljökontoret kontakt med skolhälso- vården			17d Be- dömning av sam- verkan mellan VU och förval- tare
	Ja	Nej	Om ja, sedan antal år	M=Miljö, S=Skola, F=Förvaltare/tekniska, H=Skolhälsovård Ko= Kommun (ospec.), Fk= Försäkringskassa, Af=Arbetsförmedl., Lt=Landsting	Ja via sam- råds- grupp	Ja, på annat sätt	Nej, eller obetyd- ligt	
Ale		X				X		4
Alingsås	X (allergi)		6	M, H m.fl.			X	4
Dals-Ed		X					X	4
Essunga		X					X	4
Falköping		X					X	
Färgelanda	X		10	M, S, H, F, Lt m.fl.	X			3
Göteborg	X (allergi)		14	M, F, H m.fl., m.fl.	X			
Götene		X					X	2
Hjo		X					X	3
Härryda	X (allergi)		14	M, S, H, F, Lt m.fl.		X		4
Karlsborg		X					X	3
Kungälv	X (allergi)			Ko, Fk, Af, Lt			X	3
Lerum		X						2
Lidköping/Grästorp	X		15			X		5
Lysekil	X ^d				X ^d			2
Mark	X		8	M, S, F		X		4
Mellerud	X		1	M, S, H, F, folkhälsa	X			
Munkedal	X (allergi)		8	M, H, S m.fl.	X			3
Mölnadal		X				X		3
Orust		X					X	4
Partille		X					X	3
Skara		X					X	3
Skövde	X (allergi)				X			3
Sotenäs		X				X		
Stenungsund		X			X			3
Strömstad		X				X		5
Svenljunga		X					X	
Tibro		X					X	3
Tidaholm		X					X	2
Trollhättan		X					X	4
Vara		X					X	4
Vårgårda	X		4	M, S, F, H m.fl.	X			3
Åmål	X		1,5		X			4
MEDEL								3,4
Antal	13	20	10		9	7	16	28

^d En samrådsgrupp startas inom kort i Lysekil

<p>17e Vilka strategier och målsättningsdokument för inomhusmiljö i kommunen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miljönämndens mål- och inriktningsdokument. Dessutom vanligt att de allmännyttiga bostadsföretagen och lokalförsörjningsförvaltningen (kommunens) själva arbetar aktivt med planer för god inomhusmiljö (Göteborg) • Kan ev. finnas på någon annan förvaltning än bygg- o miljö (Karlsborg) • Kommunmål och verksamhetsmål (Lidköping) • Endast allmänna formuleringar i kommunens arbetsmiljöpolicy. Innemiljö inte omnämnt särskilt (Lysekil) • Lokala miljömål, politiskt beslut om rutiner för egenkontroll (Mark) • Verksamhetsplaner (Mellerud) • Håller på att ta fram en handlingsplan för allergiarbetet. (Munkedal) • Nämndens övergripande mål är att: <ul style="list-style-type: none"> - inomhusmiljön i offentliga lokaler är av god kvalitet - arbeta för att nå de nationella och regionala miljömålen Bygg- och miljökontoret ska arbeta för att verksamhetsutövarna utvecklar en fungerande egenkontroll (Partille) • Allergiprogram. Översyn och revidering vart tredje år. (Skövde) • Vet ej (Tibro) • Nämndbeslut att prioritera tillsyn av skolor (Vara) • Allergiplan, miljömålsdokument, hälsofrämjande skola finns ett par stycken (Vårgårda)
--	---

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Arbetsgrupp för allergifrågor, där även skolläkare, sköterska m.m. ingår. (Ale)
- Allergigruppen fungerar trögt, man förväntar sig för mycket av miljökontoret och gör för lite själva. Vi kommer att sträva efter att skolhälsovården medverkar vid tillsynen av egenkontrollen. I allergigruppen deltar skolhälsovården. (Alingsås)
- Samrådsgruppen kallas nu Innemiljögruppen (IMG), tidigare Allergikommittén. Har bytt en del folk och söker nu sina former. Har en budget på 50 kkr, ingen beslutsbefogenhet i övrigt.
- Allergikommittén sammanträder ca 4 ggr per år. Dessutom arbetsgrupper för olika frågor. (Göteborg)
- Tidigare har samverkansgrupp funnits för inomhusmiljöfrågor i kommunen (Götene)
- FALK,-gruppen (allergistrategi) fungerar OK (Kungälv)
- Vi har ingen fast samrådsgrupp men kontaktpersoner inom respektive område. Genom ett mycket nära samarbete under slutet av 80-talet har vi lärt känna varandra väl, vilket innebär att vi lätt kan lösa ev problem på ett smidigt sätt. (Lidköping)
- Egenkontroll av kommunens skolor och dagis sker vart 5:e år. Samrådsgruppen träffas strax före och ett antal gånger efter en sådan genomgång. Dels för att planera egenkontrollen och för att följa upp resultatet. Kontakter med skolhälsovården sker i första hand via allergikommittén (Mark)
- Tidigare försök att engagera skolorna i samrådsgrupp gick inte så bra. Nu gör man ett nytt försök med en nystartad grupp. (Mellerud)
- I allergigruppen tas en del frågor upp som har med inomhusmiljön att göra. Vi hade kunnat fokusera mer på inomhusmiljön. (Munkedal)
- Samrådsgrupp har funnits tidigare men tyvärr lagts ned (Mölnådal)
- Vi ska träffa alla skolledare för att informera om miljöbalkskrav mm en gång årligen. Likaså skall vi ha årlig träff med tekniska kontoret för att veta vad som är på gång vad gäller ny-/ombyggnationer etc. (Skara)
- Samrådsgrupp har funnits. Anses inte behövas längre. Allergifrågor bevakas i allergikommit-

tén av samtliga inblandade förvaltningar inkl. medicinsk expertis (Skövde)

- Samrådsgrupp: Finns inte än. Kontakt med skolhälsovården: Via folkhälsorådet. Underbemannat fastighetskontor, som endast har tid att lappa-laga verksamhet, som vi uppfattat det. Vi har tänkt att en sittning med politikerna för skola och fastighet kunde hjälpa som samverkansarbete. (Stenungsund)
- I kommunen finns ett "Välfärdsråd", Medlemmar är de sektorer i kommunen som arbetar med välfärd och folkhälsa samt polis, försäkringskassa och arbetsförmedling. Här skulle olika inomhusprojekt/frågor kunna tas upp. (Svenljunga)

Projektgruppens kommentar: Några har svarat nej på om samrådsgrupp finns, men i kommentar upplyst om att allergigrupp finns. Andra har svarat ja på att samrådsgrupp finns, och då syftat på allergigrupp.

Tabell N Samråd och sam- verkan med Ar- betsmiljöinspektio- nen (AMI)	18a Meddelar AMI Miljö att tillsyn pla- neras				18b Meddelar AMI Miljö resultat av inspektioner				18c Meddelar Miljö AMI att tillsyn pla- neras				18d Meddelar Miljö AMI resultat av inspektioner			
	Ja	Ibla nd	Nej	Vet ej	Ja	Ibla nd	Nej	Vet ej	Ja	Ibla nd	Nej	Vet ej	Ja	Ibla nd	Nej	Vet ej
Ale				X				X				X				X
Alingsås		X					X		X							
Dals-Ed				X				X			X				X	
Essunga			X				X				X				X	
Falköping				X			X					X				X
Färgelanda			X					X			X				X	
Göteborg			X				X		X				X			
Götene				X				X	X				X			
Hjo			X				X				X				X	
Härryda			X		X						X				X	
Karlsborg			X				X				X				X	
Kungälv			X				X				X				X	
Lerum			X				X				X				X	
Lidköping/Grästorps			X				X				X				X	
Lysekil			X		X				X						X	
Mark			X				X				X				X	
Mellerud				X			X				X				X	
Munkedal			X				X		X						X	
Mölnadal			X				X				X				X	
Orust			X				X				X				X	
Partille			X				X				X				X	
Skara			X				X		X						X	
Skövde			X				X				X		X			
Sotenäs			X				X				X				X	
Stenungsund			X				X		X				X			
Strömstad				X				X	X						X	
Svenljunga			X				X				X				X	
Tibro				X				X			X					
Tidaholm			X				X				X				X	
Trollhättan			X		X				X						X	
Vara			X				X				X		X			
Vårgårda	X				X							X				X
Ämål				X				X				X			X	
Antal	1	1	23	8	1	3	22	7	5	4	20	4	3	2	23	3

<p>18e Samråd och erfarenhetsutbyte på annat sätt med Arbetsmiljöinspektionen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I samband med detta projekt har informationsutbyte sökts (Göteborg) • Vi har kontakt sporadiskt (Härryda) • Inget idag. men skulle vara bra om .. (Kungälv) • Vi har tagit flera telefonkontakter de senaste åren (Lysekil) • Ja, vid tveksamheter sker samråd. Det kan t.ex gälla hygieniska gränsvärden eller bedömning av andra yrkesmässiga risker.(Mark) • (MHN har gjort studiebesök på Arbetsmiljöverket (Möndal)) • Ny handläggare på AMI som ville ha våra rapporter när vi var klara. Vi ringer AMI ibland, uppfattningen är att de aldrig har tid (Stenungsund) • Resultat av radonprovtagningar i skolor och förskolor har överlämnats till AMI f.k. (Tibro) • Har vid några tillfällen varit med vid deras besök på några skolor (Vårgårda)
--	--

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Har försökt informera AMI men inte hittat någon inspektör att informera (Alingsås)
- Meddelar oftast AMI att inspektion planeras (Göteborg)
- I slutet av 80-talet när vi började tillsyn av skolor fanns mycket nära samarbete med yrkesinspektionen, men genom omorganisation av yrkesinspektionen, minskade intresset från dem och vi upplevde att det fanns mycket lite intresse för samarbete. Någon kontakt har inte förekommit de senaste åren (Lidköping)
- AMI kommer meddelas resultat av inspektioner då tillsynskampanjen dras igång (Lysekil)
- Vid planeringen av tillsynsprojektet kontaktades Arbetsmiljöinspektionen - för att få veta vilka skolor de besökt och eventuella kommentarer. Detta påverkade i viss mån urvalet av skola.(Skara)
- Skickat rapport om förskoleinventeringen till Arbetsmiljöinspektionen (Skövde)
- Ibland: Miljökontoret meddelat AMI innan samt resultat av insp. denna gång (Stenungsund)
- Ibland: Haft kontakt innan inspektionerna vi gjort i projektet (Strömstad)
- Vad vi vet har AMI inte kontaktat miljökontoret - kan bero på att de ej haft inspektioner här under de tre år jag arbetat här. Miljökontoret har inte haft regelmässig tillsyn, bara vid klagomål (Tibro)

Tabell O 19 Andra hjälpmedel än Miljösamverkans handledningar?	a/ Allergirond skola/förskola	b/ Egna checklistor	c/ AR m.m. från centrala myndigheter	d/ Konsultstöd	e/ Brukarenkäter
Ale					
Alingsås	X		X		
Dals-Ed			X		
Essunga					
Falköping			X	X	
Färgelanda	X		X		X
Göteborg		X	X	X	
Götene	X		X		
Hjo					
Härryda		X	X		
Karlsborg		X	X		
Kungälv	X	X	X		
Lerum		X	X		X
Lidköping/Grästorps		X	X	X	
Lysekil	X		X		X
Mark	X	X	X		X
Mellerud	X	X	X		X
Munkedal	X		X		
Mölnadal		X	X	X	
Orust					
Partille			X	X	
Skara			X	X	
Skövde	X	X	X		
Sotenäs			X		
Stenungsund			X		X
Strömstad	X		X	X	
Svenljunga			X	X	
Tibro			X	X	
Tidaholm					
Trollhättan	X		X		X
Vara	X		X		
Vårgårda	X				
Åmål	X				X
Antal	14	10	26	9	8

Några exempel och kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

a/ Allergirond skola/förskola

b/ Egna checklistor

c/ AR m.m. från centrala myndigheter

- Flera nämner Socialstyrelsens allmänna råd m.m. och anger bl.a. sådana om städning, buller ventilation, fukt, klimatproblem i barnstugor
- Även Boverkets publikationer nämns (allmänt) av någon

d/ Konsultstöd

- Kan förekomma i specifika ärenden (Göteborg)
- AK Konsult (Möndal)
- Hänvisning till konsulter när vår utrustning är otillräcklig, ex bullerklagomål; frekvensanalys eller mätning av luft-/stegljudsisolering. (Skara)
- Frågor ang kostnadsberäkning eller tidsåtgång till byggfirmor m.m. Föreläggande till fastighetsägare om olika undersökningar från oberoende firmor. (Svenljunga)

e/ Brukarenkäter

- "Örebroenkäter" har använts i alla skolor och daghem (Färgelanda)
- I några fall har skolor själva tagit initiativ till enkäter, dessa har MHK då tagit del av (Lerum)
- "Inomhusklimatet i Melleruds skolor". Personal & elever i åk 0-6 våren 2001 (Mellerud)
- Fastighets inkopplade konsultfirma hade brukarenkät + genomgång av fastigheterna (Stenungsund)

f Annat stöd som används:

- Järfällas förteckning över moment i egenkontrollen (Alingsås)
- Lasse Linds lathund samt Internet (Dals-Ed)
- Samhällsmedicin, Göteborg (Falköping)
- Stöd av personal på kommunens Byggenhet (Svenljunga)

Tabell P 20 Andel inspekterat 1 jan 1999 - 1 maj 2003	C:a procent av antalet i kommunen			
	Skolor	Förskolor	Äldreboenden/servicehus och motsvarande	Andra lokaler för vård eller omhändertagande
Ale				
Alingsås	12	0	0	0
Dals-Ed	100	25	50	0
Essunga				
Falköping				
Färgelanda	30	20	20	0
Göteborg	20	20	5	
Götene	100	80	0	0
Hjo	20	60	10	100
Härryda	≤5	≤5	≤5	≤5
Karlsborg	0	20	0	22
Kungälv	>90	>90	0	0
Lerum	95	10	<5	<5
Lidköping/Grästorp	100	100	10	10
Lysekil	0	10	10	10
Mark	10	10	5	5
Mellerud	43	13	0	38
Munkedal	0	0	10	0
Mölnadal	1	5	0	0
Orust	100	100		
Partille	90	90	0	0
Skara	58	0	0	33
Skövde	0	100	0	10
Sotenäs	10	10	10	10
Stenungsund	66	30	0	0
Strömstad			0	
Svenljunga				
Tibro	0	10	0	0
Tidaholm	17	15	25	0
Trollhättan	40	30	0	0
Vara	100	100	0	0
Vårgårda	100	80	80	0
Åmål	100	100	0	0
MEDEL%	47	40	9	10
Antal svar	28	28	28	26

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- 1998 gick vi igenom alla daghem (Alingsås)
- Skolor >90%: åk 1 - 6 (Kungälv)
- 100 % skolor och förskolor avser kartläggning av ljudnivåer (Lidköping)

Tabell Q 21 Egen bedömning av tillsynen 1 jan 1999 - 1 maj 2003	Bedömning av tillsynens omfattning			
	Skolor	Förskolor	Äldreboenden/servicehus och motsvarande	Andra lokaler för vård eller omhändertagande
Ale				
Alingsås	2	2	3	3
Dals-Ed	3	2	2	
Essunga	3	3	2	2
Falköping	1	1	1	1
Färgelanda	2	2	1	2
Göteborg	3	3	4	2
Götene	5	4	1	1
Hjo	1	1	1	1
Härryda	2	2	2	2
Karlsborg	2	2	2	4
Kungälv	4	4	1	1
Lerum	5	2	1	1
Lidköping/Grästorps				
Lysekil	1	1	2	2
Mark	4	4	3	3
Mellerud	2	2	2	2
Munkedal	2	2	2	2
Mölndal	2	2	2	2
Orust	5	5	1	1
Partille	4	4	1	1
Skara	3	1	1	2
Skövde	3	5	1	1
Sotenäs	5	5	1	1
Stenungsund	4	2	3	3
Strömstad	1	1	1	1
Svenljunga	1	1	1	1
Tibro	1	1	1	1
Tidaholm	1	1	1	1
Trollhättan	3	2	3	2
Vara	4	4	1	1
Värgårda	4	3	2	2
Åmål	4	4	1	1
MEDEL	2,8	2,5	1,6	1,7
Antal svar	31	31	31	30

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Skolorna: Tillsyn på gång att förbättras. Förskolorna: Lite väl länge sedan senaste tillsyn. Äldreboenden: De flesta är omvandlade till enskilt boende (Alingsås)
- Hälsoskyddet har gått på sparlåga fram tills för ett år sedan (Götene)

- Självklart är en högre inspektionsfrekvens önskvärd men det finns andra arbetsuppgifter som värderas som viktigare... (Mellerud)
- Förvaltningen har inte tillräckligt med resurser för att kunna bedriva tillsyn. Många lokaler i kommunen är rätt nya och få klagomål på inomhusmiljön förekommer.(Munkedal)
- Skolor: Bra muntlig kontakt med TK och SKK (Skövde)
- Vi prioriterar skolor och förskolor, därefter vårdlokaler (anser att AMI borde vara mer drivande) (Stenungsund)
- Endast punktinsatser (Strömstad)
- Enstaka inspektioner har utförts på förskolor i samband med klagomål. Viss ritningsgranskning vad gäller ventilationen har gjorts även på ej besökta förskolor. I samband med anmälan om nya lokaler har ritningar granskats (gäller skolor, förskolor och lokal för vård eller omhändertagande). En del skolor och äldreboenden har besökts av andra anledningar, varför en viss uppfattning om olika lokaler ändå finns hos miljökontoret. Dokumenterad inspektion förekommer dock endast på några förskolor.(Tibro)
- Inspektioner har gjorts enbart i samband med nyetablering eller ändring av verksamhet (Tidaholm)
- Total genomgång av skolorna gjordes 1998 (Trollhättan)

Tabell R 22 Tillsynens inriktning	Tyngdpunkt på			
	VUs egenkontroll	Tekniska/fysiska förhållanden	Både/och	Tidigare mest tekn./fys. men prioriterar nu egenkontroll
Ale				
Alingsås				X
Dals-Ed				X
Essunga				
Falköping		X		
Färgelanda	X			
Göteborg				X
Götene				X
Hjo			X	
Härryda		X		
Karlsborg			X	
Kungälv			X	
Lerum		X		
Lidköping/Grästorps				X
Lysekil				X
Mark			X	
Mellerud			X	
Munkedal			X	
Mölndal			X	
Orust		X		
Partille		X		
Skara			X	
Skövde			X	
Sotenäs		X		
Stenungsund			X	
Strömstad				
Svenljunga				
Tibro		X		
Tidaholm				
Trollhättan				X
Vara			X	
Vårgårda		X		
Åmål		X		
Antal	1	9	11	7

Tabell S 23 Miljösamver- kans dokument Vårdlokaler (2002)	Omdöme				"Inte tittat på", "vet inte", "känner inte till", "inte läst tillräckligt" eller motsvarande kommentar
	Allmänt	Orientering om olika slags vård- lokaler och tillsynsmyndig- heter	Förslagen till prioriteringar	Förslag till för- frågan till andra myndigheter	
Ale					
Alingsås		5	4		
Dals-Ed	4	5	5	3	
Essunga					
Falköping					X
Färgelanda					X
Göteborg	4	5	5	3	
Götene	3	3	4	3	
Hjo					X
Härryda					X
Karlsborg					X
Kungälv					X
Lerum					X
Lidköping/Grästorps	4				
Lysekil	5	5	5	4	
Mark					X
Mellerud					X
Munkedal	3	3	3	3	
Mölnadal					X
Orust					
Partille					X
Skara	4	5	4	3	
Skövde		5	5	4	
Sotenäs					
Stenungsund					
Strömstad					
Svenljunga	5				
Tibro					X
Tidaholm					X
Trollhättan	4	4	3	4	
Vara					X
Vårgårda					X
Åmål					X
MEDEL	4,0	4,4	4,2	3,4	
Antal	9	9	9	8	16

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Kände inte till den, skaffade den när jag läste denna enkät (Mölnadal)

- Ej använt mig av den - verkar dock kortfattad, kanske för kortfattad. Checklistor som stöd vid tillsynsbesök hade varit ett plus (Skara)
- Anser att behovet av dokumentet är stort och därför sätts 5 på allmänt omdöme. Har inte hunnit jobba så mycket med dokumentet så att bedömning av de olika delarna kan göras (Svenljunga)

Tabell T 24 Allergiundersökningen av skolorna i länet	Tagit del av resultatet		Kommentar
	Ja	Nej	
Ale	X		
Alingsås	X		
Dals-Ed	X		
Essunga	X		
Falköping	X		
Färgelanda	X		Har puffat för materialet. Tyvärr har utbildn.förv. varit upptagna av "många andra frågor". Innemiljögruppen har beställt allergiundersökningen av ÅK 3 och 6.
Göteborg	X		
Götene	X		Inget speciellt för vår kommun
Hjo	X		
Härryda	X		
Karlsborg	X		
Kungälv	X		
Lerum	X		
Lidköping/Grästorps	X		
Lysekil	X		
Mark	X		
Mellerud	X		
Munkedal	X		
Mölndal	X		
Orust	X		
Partille	X		
Skara	X		
Skövde	X		
Sotenäs	X		
Stenungsund	X		
Strömstad	X		
Svenljunga		X	
Tibro	X		
Tidaholm		X	
Trollhättan	X		
Vara		X	
Vårgårda	X		
Åmål	X		
Antal	30	3	

Projektgruppens kommentar: Påfallande vilken hög uppmärksamhet allergiundersökningen fått. Också miljökontor som annars inte gjort mycket eller tagit del av så mycket material på innemiljöområdet har tagit del av denna! Däremot har man just inget att säga om den.

Tabell U 25 Tillsyn av permanentbostäder Exkl. egna hem och exkl. radonmätning	Rutinmässigt enligt beskriven princip/plan	Endast efter klagomål
Ale		
Alingsås		X
Dals-Ed		X
Essunga		X
Falköping		X
Färgelanda	Se kommentar	
Göteborg	Se kommentar	
Götene		X
Hjo		X
Härryda		X
Karlsborg		X
Kungälv		X
Lerum		X
Lidköping/Grästorp		X
Lysekil		X
Mark		X
Mellerud	Eftersträvar att det ska ske vart 5:e år samt efter klagomål	
Munkedal		X
Mölnadal	(Har diskuterat att göra projekt i framtiden)	X
Orust		X
Partille		X
Skara		X
Skövde		X
Sotenäs		X
Stenungsund	(Har funderingar på att mäta radon i radhusområde enl. plan)	X
Strömstad		X
Svenljunga		X
Tibro		X
Tidaholm		X
Trollhättan		X
Vara		X
Vårgårda		X
Åmål		X
Antal		29

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Vi har ägnat en del insatser åt ventilation och då särskilt OVK-kontrollerna. Annars mest efter klagomål. Ska försöka börja med systemtillsyn, men troligen tidigast 2005.(Färgelanda)
- Årsviss planering utifrån de behov som finns i olika fastighetsbestånd. Uppsökande tillsyn, och tillsyn efter klagomål (Göteborg)

Tabell V 26 Hur tas resultaten av tillsynen om hand	Utöver ren inspektionsuppföljning:					
	Info till andra myndigheter	Planeringsunderlag m.m. till andra förvaltningar	Info till folkhälsosamordnare el. motsv.	Info till föräldrar, personal, boende och andra brukare	Annat	Knappast något av detta
Ale						
Alingsås		X				
Dals-Ed		X	X			
Essunga						
Falköping	X	X	X	X	Pressinformation	
Färgelanda		X				
Göteborg						X
Götene	X	X	X	X		
Hjo						X
Härryda						X
Karlsborg			X	X		
Kungälv		X				
Lerum		X				
Lidköping/Grästorp			X	X		
Lysekil	X		X	X		
Mark		X		X		
Mellerud		X	X	X		
Munkedal				X		
Mölndal			X	X		
Orust						X
Partille						X
Skara						X
Skövde	X	X			Allergikommittén	
Sotenäs		X				
Stenungsund	X		X	X		
Strömstad		X	X			
Svenljunga	X			X		
Tibro						X
Tidaholm						X
Trollhättan		X	X			
Vara	X	X				
Vårgårda						X
Åmål		X	X	X		
Antal	7	15	12	12	2	9

Några kommentarer (delvis i sammandrag) som lämnats i anslutning till dessa svar:

- Information till brukare: Till dem som hör av sig (Karlsborg)
- Ambition om info till brukare finns för framtiden (Kungälv)

- Andra myndigheter: Länsstyrelsen, SoS, Regionen. Andra förvaltningar: TK, SKK; Byggnadsnämnden (Skövde)
- Info till/planeringsunderlag för Fastighetskontoret och Utbildningsförvaltningen. Planeringsunderlag för Miljönämnd och förvaltning (Trollhättan)
- Info till andra myndigheter m.m.: Inskrivningsmyndigheten, Hyresgästföreningen, Boende/klagande (Svaren gäller för resultat av bostadsklagomål, Svenljunga)
- Info till Arbetsmiljöinspektionen, som planeringsunderlag för Tekniska och Barn- och utbildning (Vara)

Tabell W	
Positiva exempel	
27a På inomhusmiljöarbete	<ul style="list-style-type: none"> • Fastighetsdiplomering av skolor och förskolor. Uppsökande tillsyn i vissa stadsdelar med många boende som har utländsk härkomst (Göteborg) • Prioriteringslista över nödvändiga åtgärder på skolor och förskolor är ett mycket bra budgetunderlag både på kort och lång sikt. De ekonomiska beslutsfattarna ska veta att listan är väl underbyggd och accepterad av alla parter. (Skövde) • Samtliga skolor och förskolor har genomfört en fysisk mätning under åren 1994-2003 med tyngdpunkten på 1994-1996 (Sotenäs) • Tekniska kontoret har en duktig person anställd som arbetar med ventilation vilket innebär att det i stort sett är bra ventilation på de flesta skolor och förskolor. (Tibro) • Bra att skicka ut de frågor man vill ställa innan besöket (Vara)
27b På samverkan i inomhusmiljöfrågor	<ul style="list-style-type: none"> • Trots att saker och ting är lite tröga i allergigruppen är det positivt att man från olika organ lär känna varandra och enas kring problem och åtgärder (Alingsås) • Under 2004 har Innomhusmiljögruppen fått pengar (40 tkr) till utbildning av berörd personal om egenkontroll enligt i första hand miljöbalken. Det avser skolor, förskolor, äldreomsorg och kommunens bostadsbolag. Skyddsingenjören funderar just nu på om checklistorna bör kompletteras utifrån arbetsmiljölagens bestämmelser (ej psykosociala frågor). En anledning till förslaget är att de verksamhetsansvariga klagar på alla olika egenkontrollsystem och vill ha "så få checklistor som möjligt"..(Färgelanda) • Utveckling av samverkan med större fastighetsägare i förebyggande syfte. Samverkansgrupp med lokalförsörjningsförvaltningen ang städning i skolor och förskolor (Göteborg) • Tidigare har samverkansgrupp funnits för inomhusmiljöfrågor i kommunen. Bra arbete men ingen uppföljning (Götene) • Egenkontrollen, bra samarbete och samsyn (Mark) • Tillsyn i projektform bra! Informera och förankra innan! Det är halva jobbet. Etablera kontaktnät. (Skövde) • Byggnadsinspektören var med på inspektionerna, mycket bra! (Vara) • Allergikommittén (Vårgårda)

Tabell X 28 Sammanfattande omdöme om inomhusmiljö och kontroll i kommunen	Innemiljön i			Miljökontorets kunskaper om inomhusmiljön i			Miljökontorets kontroll av inomhusmiljön i		
	Kommunens egna lokaler	Andra lok. f. underv. vård, omhändert.	Permanentbostäder (exkl. egna hem, exkl. radon)	Kommunens egna lokaler	Andra lok. f. underv. vård, omhändert.	Permanentbostäder (exkl. egna hem, exkl. radon)	Kommunens egna lokaler	Andra lok. f. underv. vård, omhändert.	Permanentbost. (exkl. egna hem, exkl. radon)
Ale				2	2		1	1	
Alingsås	3		4	3	2	4	2	2	5
Dals-Ed	3		4	4		2	4		2
Essunga	4	3	2	3	2	2	2	2	1
Falköping									
Färgelanda	3	3	2	3	2	2	2	2	2
Göteborg	3	3	3	3	3	3	3	3	4
Götene	4			4	2		4	1	
Hjo	3	3		3	3	3	1	1	1
Härryda	4	4	3	3	3	2	2	2	2
Karlsborg				3	3	3	2	2	2
Kungälv	3	3		3	3	1	3	3	1
Lerum	3			3	2	1	3	2	1
Lidköping/Grästorps	5	5		5	4		5	4	
Lysekil			4	2	2	3	2	2	3
Mark	4	2	3	3	2	3	3	2	2
Mellerud									
Munkedal	3	3		2	3		1	1	1
Mölnådal			2	2	2	4	2	2	3
Orust	3			3			3		
Partille	3	1		3	1		3	1	
Skara	4			3	2	2	2	2	2
Skövde	4		3	4	1	2	3	1	2
Sotenäs	5			5			5		
Stenungsund	3		3	3	1	2	3	1	2
Strömstad	2	2	2	1	1	1	1	1	1
Svenljunga				1	1	1	1	1	1
Tibro				2	2	1	1	1	1
Tidaholm				1	1	1	1	1	1
Trollhättan	4			3	2	3	3	2	3
Vara	3						4		
Vårgårda	3	3		3	3	1	3	3	1
Åmål	4			3	1	3	4	1	2
MEDEL	3,5	2,9	2,9	2,9	2,1	2,2	2,5	1,7	1,9
Antal	24	12	12	30	27	23	31	27	24

- Det känns inte relevant att försöka klumpa ihop och gradera inomhusmiljön eller miljökontorets kontroll av den. Eftersom tillsynen varit eftersatt i flera år krävs det mycket tid för att identifiera "aktiva" verksamheter och sedan besöka dem. Men arbetet går framåt, så det blir bättre och bättre... (Mellerud)

<p>28b Viktigaste hinder för bättre inomhusmiljö</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Okunskap, ekonomi, förfrågningsmekanismer hos ansvariga (Alingsås) • Brist på investeringsmedel i kommunal budget (Dals-Ed) • Verksamhetsansvarigas kunskaper och engagemang (Färgelanda) • Kortsiktigt tänkande i byggprocessen. Bristar vid val av byggmaterial, utnyttjar inte alltid den kunskap som ändå finns. Dåliga kunskaper hos förvaltare. Bristfällig information till hyresgäster - vad kan man göra som boende? (Göteborg) • Brist på kunskap och resurser (Götene) • Bristar i samverkan mellan olika aktörer och ett alltför lågt engagemang (Hjo) • Okunskap (Härryda) • Bristande resurser (Karlsborg) • Resurser .. och kunskap (Kungälv) • Permanentbostäder: Kunskapsnivån hos enskilda om hur man skall bruka en bostad (Lidköping) • 1. Dålig kunskap och intresse för frågorna (politiker + verksamhetsutövarna + fastighetsförv.) 2. Felaktig ekonomisk prioritering. 3. Miljökontorets bristande resurser för tillsyn. (Lysekil) • Tydligare krav ifrån centrala myndigheter. T.ex måste det till regler för hur många barn som samtidigt får vistas på dagis (antal barn/ytenhet) (Mark) • Dålig ekonomi (Munkedal) • Tidsbrist (Partille) • Fastighetsägare som inte vet om/ignorerar sitt ansvar för att åstadkomma en tillfredsställande inomhusmiljö. (Skara) • Ekonomi. Hos vissa VU bristande kunskap (Skövde) • Ekonomin (Sotenäs) • Pengar saknas i kommunen. Dålig bemanning på fastighetsavdelningen. Tid är också bristvara, tid för att inhämta kunskap, information mm. (Stenungsund) • Prioritering av detta område (Strömstad) • Oengagerade fastighetsägare, vid bostadsklagomål (Svenljunga) • Bristande kunskaper hos verksamhetsutövarna (Tibro) • Besparingskrav i kommunen (Tidaholm) • De ekonomiska ramarna är för små och då prioriteras läromedel/personal före inomhusmiljön. För litet pengar avsetts till underhåll och städning. (Trollhättan) • Ansvarsfrågan! Skolorna tyckte att fastighetsägaren var ansvarig och såg inte ansvar som verksamhetsutövare (Vara) • Ekonomi, planering, tid (Vårgårda)
---	--

<p>28c Viktigaste hinder för att miljökontoret ska få bättre kunskaper om inommiljö/bedriva effektiva tillsyn</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tid (Alingsås) • Personalbrist i förhållande till behov (Dals-Ed) • Resursbrist (Falköping) • Viktigast är att utveckla systemtillsynen och på annat sätt hjälpa till att utbilda berörd personal (Färgelanda). • Resurser och intresse (Göteborg) • Brist på resurser (Götene) • I brist på resurser har arbetet med inommiljöfrågor låg prioritet (Hjo) • Resurser och prioritering (Härryda) • Bristande förståelse från de personer som finns där inspektioner utförs (Karlsborg) • Resurser i form av tid och kunskap (Kungälv) • Avsaknad av effektiva metoder för kunskapsinhämtande (Lidköping) • Resurser (Lysekil) • Brist på personella resurser (Munkedal) • Tidsbrist (Partille) • Resursbrist (Orust) • Tidsbrist/resursbrist (Skara) • Bristande resurser (Skövde) • Arbetstiden (Sotenäs) • Tidsbrist, men vi kommer att försöka höja ribban något och bedriva mera förebyggande tillsyn och inte bara på klagomål. Kunskapsbrist - skulle vara bra med en konsult som vi kunde använda oss av i vissa fall. (Stenungsund) • Brist på tid och arbetskraft (Strömstad) • Stor omsättning av personal. Ekonomi. Avsaknad av rutiner m.m. Tidspress (Svenljunga) • Tidsbrist (Tibro) • Personalbrist (Tidaholm) • För lite resurser (Trollhättan) • Tid att åka på mer tillsynsbesök, brist på vidareutbildning (Vara) • Tid och kraft (Vårgårda)
--	---

<p>Tabell Y</p> <p>29 Eventuella önskemål om nya insatser genom Miljösamverkan Västra Götaland för stöd till inommiljöarbetet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Förankra och utveckla ett samarbete med Arbetsmiljöinspektionen i dessa frågor (Alingsås) • Vägledning och förtydligande av ansvarsroll för elöverkänslighetsfrågor, strålning bostäder, offentliga lokaler inkl. Strålning från mobilmaster.(Falköping) • Vore spännande om MVG-projektgruppen skulle vara intresserad av att medverka i den utbildning/metodutveckling som Innomiljögruppen nu startar (se svar fråga 27b) (Färgelanda. • Vårdlokaler. Samlingslokaler och restauranger (Götene) • Enklare enkäter (Härryda) • Inte för tillfället, vi har ju inte genomfört projektet än (Karlsborg) • Bra och dåliga åtgärder vad gäller t.ex. bullerdämpning, materialkunskap (Kungälv) • Rutiner vid handläggning av klagomålsärenden - inomhusmiljö. (Skara) • Innomiljö har varit prioriterat länge nu. Kan gå ner på normalnivå. Inomhusbuller och radon bör prioriteras. (Skövde) • Gärna att vi fick tillgång att bolla problem i byggnader med sakkunniga t.ex. SP-Borås (på samma sätt som vi kan få hjälp på förorenad mark sidan). Byggnadsinspektör i vår kommun tror fortfarande på kallluftventilerade kryppgrunder, så det känns inte så intressant att fråga dem. (Stenungsund) • Efterhand uppdatera handledningar om de blivit inaktuella (Tibro)
---	---

<p>Tabell Z</p> <p>30 Eventuella önskemål om behov av insatser från SoS el. andra centrala myndigheter</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bedömningsgrunder, ex: <ul style="list-style-type: none"> - Allergener i inomhusluft - Buller på dagis och i lektionssalar - Dimensionering av utrymmen och utomhusytor Revidering och återupplivning av SoS AR 1989:7 "Lokaler och miljö i förskola och fritidshem". Något liknande för skolor. (Alingsås) • Socialstyrelsen bör förstärka tillsynsvägledningen (Falköping) • De allmänna rådens status skulle höjas om de (helt eller delvis) kunde göras till föreskrifter (Färgelanda) • Datoriserade inspektioner och checklistor för de lokaler som Socialstyrelsen har ansvar för (Götene) • Sänkning av riktvärdet för radon till 200 Bq/m³. Ett önskemål är också att det blir ett gränsvärde (Karlsborg) • Socialstyrelsen bör satsa resurser på att utreda effekter av höga ljudnivåer i allmänna lokaler samt påverkan hälsa/oron för mobilmastutbyggnaden (Lidköping). • Tydligare och klarare riktlinjer. Återinför ett maxtal för antalet barn som får vistas på dagis. Ställ krav på att skolsalarna ska vara försedda med skyltar som talar om att denna lokal ur ventilationssynpunkt är godkänd för xx antal personer. (Mark) • Uppdaterade handledningar / allmänna råd ex "Tillsyn av lokaler för undervisning vård och annat omhändertagande" med checklistor för tillsynsarbetet (Skara) • Buller (diskotek m.m.) (Skövde) • Tydligare regler om städning ex för lokaler som används både dag och kvällstid, till både skola och fritids. Lokalutnyttjande - dagens skolform är väldigt olik den form av undervisning som skolorna byggdes för. En skrift med tips och råd och anvisningar hur man får ihop detta vore bra. (Det här skulle vi kunna utveckla nån gång) (Stenungsund) • Att kunna få råd kring gällande lagstiftning, mer konkreta allmänna råd (Vara). • Tydligare gränser för faktorer (exempelvis temperatur) som kan utgöra olägenheter för människors hälsa (Vårgårda).
--	--

Huvudmän

Länsstyrelsen i Västra Götaland, Västra
Götalandsregionen, Kommunförbunden i länet,
kommunernas miljökontor

Adress

Miljösekretariatet Västra Götalandsregionen
Box 1726 501 17 Borås Tel 033-17 48 00

Webbplats

www.miljosamverkan.se

Projektledare

Lasse Lind Tel 0532-714 47
lind.lasse@telia.com